תורה אור

עד שישמעו מפי התובע: דין אחריהן איצטריכא ליה סלקא דעתך אמינא כיון דרץ אחריהן כמאן דאמר להו דמי, קמ"ל. הא נמי תנינא: שבועת העדות כיצד אמר לעדים בואו והעידוני שבועה כו' — אמר אין, לא אמר, לא? אמר לאו דוקא; דאי לא תימא הכי, גבי פקדון דקתני שבועת הפקדון כיצד אמר לו תן לי פקדון שיש לי בידך — ה"נ אמר אין, לא אמר לא? הא °וכחש בעמיתו כל דהו! אלא אמר לאו דוקא, הכא נמי לאו דוקא. הא מאי? אי אמרת בשלמא אמר דהכא דוקא, תנא התם אטו הכא, אלא אי אמרת לא, אמר דהתם דוקא ולא אמר דהכא דוקא, אמר אמר למה לי למיתנייה? דלמא אורחא דמילתא קא משמע לן. תניא כוותיה דשמואל: ראוהו שבא אחריהן אמרו לו מה אתה בא אחרינו, שבועה שאין אנו יודעין לך עדות — פטורין, ואם בפקדון חייבים. השביע עליהן חמשה פעמים כו'. מנלן דאכפירה בב"ד הוא דמחייבי, אחוץ לב"ד לא מחייבי? אמר אביי, אמר קרא °אם לא יגיד ונשא עונו — לא אמרתי לך אלא במקום שאילו מגיד זה מתחייב זה ממון. א"ל רב פפא לאביי: אי הכי אימא שבועה גופא בב"ד אין, ושלא בבית דין לא? לא ס"ד, דתניא °לאחת לחייב על כל אחת ואחת, ואי ס"ד בב"ד מי מחייב על כל אחת ואחת? *והתנן השביע עליהן חמשה פעמים בפני ב"ד וכפרו אין חייבין אלא אחת. אמר ר' שמעון מה טעם הואיל ואינם יכולין לחזור ולהודות. אלא לאו שמע מינה שבועה חוץ לב"ד, כפירה בב"ד: **כפרו שניהן כאחת חייבין:** הא אי אפשר לצמצם? אמר רב חסדא הא מני *ר' יוסי הגלילי היא דאמר אפשר לצמצם. רבי יוחנן אמר אפילו תימא רבנן כגון שכפרו שניהן בתוך כדי דיבור, ותוך כדי דיבור כדיבור דמי. *א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא מכדי תוך כדי דיבור כמה הוי — *כדי שאילת תלמיד לרב *(איכא דאמרי כדי שאילת הרב לתלמיד) עד דאמרי שבועה שאין אנו יודעין לך עדות טובא הוי? א"ל כל אחד ואחד תוך דיבורו של חבירו: **בזה אחר זה הראשון חייב והשני פטור:** מתני' דלא כי האי תנא *דתניא משביע עד אחד פטור ורבי אלעזר ברבי שמעון מחייב. לימא בהא קמיפלגי, דמר סבר עד אחד כי אתא לשבועה הוא דקא אתא ומר סבר עד אחד כי אתא לממונא קא אתא? והאיסברא, והאמר אביי הכל מודים בעד סוטה, והכל מודים בעדי סוטה, ומחלוקת בעדי סוטה, הכל מודים בעד אחד, והכל מודים בעד שכנגדו חשוד על השבועה! אלא דכ"ע עד אחד כי אתי לשבועה קא אתי, והכא בהא קמיפלגי: *מר סבר דבר הגורם לממון כממון דמי ומ"ס לאו כממון דמי. גופא אמר אביי הכל מודים בעד סוטה, והכל מודים בעדי סוטה, ומחלוקת בעדי סוטה, הכל מודים בעד אחד, והכל מודים בעד שכנגדו חשוד על השבועה. הכל מודים בעד סוטה שחייב, בעד טומאה דרחמנא הימניה דכתיב °ועד אין בה — כל שיש בה. והכל מודים בעדי סוטה שפטור, בעדי קינוי דהוה גורם דגורם.

ומחלוקת

ויקרא ה

במדבר ה

עד שישמעו מפי התובע · בואו והעידוני ולקמן יליף לה מקראי: **אמר לאו דוקא** · אלא אורחא דמילתא נקט ואי לא שמואל לא שמעינן לה ממתניתין: **הכא נמי** · הוה אמינא לאו דוקא אי לא דאשמועינן שמואל: **תנא התם** · בפקדון אמר אטו דתנייה הכא: **פטורין** · דיליף לה לקמן (דף לה·) מאם לוא יגיד שכתוב מלא למדרש אם לו לא יגיד ונשא עונו שמשמע שהוא תובעם: **לא אמרתי כו'** · דכיון דאהגדה קפיד קרא על כרחך במקום הראוי להגדה קאי: **והא אי אפשר לצמצם** · וקס"ד דכאחת דקתני מתניתין מצומצמין אמר: **רבי יוסי הגלילי** · במסכת בכורות (דף יז·) רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים רבי יוסי הגלילי אומר שניהן לכהן דאפשר לצמצם שיוציאו שניהם ביחד ראשם וחכ"א אי אפשר שלא יצא ראשו של אחד מהם תחלה והאחד אינו בכור ושניהם ספק וירעו עד שיסתאבו והאחד לו והאחד לכהן: **תלמיד לרב** · שלום עליך רבי: **רב לתלמיד** · שלום עליך: **טובא הוי** · אין שניהם יכולין לומר שש תיבות הללו בשיעור זה: **כל אחד בתוך כדי דיבור של חבירו** · כשגמר זה כפירתו התחיל זה לדבר בתוך כדי שאילת שלום: **דלא כי האי תנא** · דלא כר' אלעזר ברבי שמעון: **המשביע עד אחד** · וכפר פטור העד מקרבן שבועת העדות: **מר סבר** · תנא קמא: **עד אחד כי אתי לשבועה אתי** · אם מעיד עליו שהוא חייב מנה אינו מחייב ממון אלא שבועה לפיכך אין הגדתו חשובה: **ומ"ס לממונא אתא** · ודריש קרא הכי לכל עון ולכל חטאת דהיינו למכות ועונשין הוא דאינו קם אבל קם הוא לממון: **והיסברא** · דמחייב ר' אלעזר בר' שמעון ממון על פי עד אחד וטעמא משום הכי הוא: **והאמר אביי הכל מודים בעד סוטה והכל מודים בעדי סוטה כו'**. ומפרש לה לקמן הכי יש עדות בסוטה שהכל מודים בה שהמשביע עד אחד חייב יש עדות בסוטה שאף אם השביע שניהן וכפרו פטורין, ומחלוקת בעדי סוטה יש עדות בסוטה שנחלקו בה חכמים ורבי אלעזר ברבי שמעון במשביע את שניהן וכפרו במחלוקתן שנחלקו במשביע עד אחד דממון ומפירושא דמילתא דאביי לקמן שמעינן דטעמא דרבי אלעזר משום דקסבר דבר הגורם לממון כממון דמי ועד אחד גורם לממון הוא שאילו הוא העיד היה מחייבו שבועה ורוב בני אדם אין נשבעין לשקר והיה משלם: **בעד טומאה** · אם הביא שני עדי קינוי שהתרה בה אל תסתרי עם פלוני ושני עדי סתירה שנסתרה עמו אחרי כן ויש עד אחד שנטמאת בסתירה זו והשביע הבעל את העד להעיד ויפטר מכתובתה וכפר עדותו חייב דהא מפסידו ממון ממש: **דרחמנא הימניה** · כדאמר במסכת סוטה (דף לא.) ואם העיד היה פוטרו מכתובתה, והואיל וכפר עדותו חייב: **ועד אין בה** · ודרשינן במסכת סוטה (שם:) כל מקום שנאמר עד שנים קאמר עד שיפרוט לך הכתוב אחד וקאמר רחמנא ועד אין בה תרי אלא חד והיא לא נתפשה אסורה דעל כרחך היא לא נתפשה להחמיר עליה בא ולאוסרה: **והכל מודים בעדי סוטה** · שאפילו השביע שניהם וכפרו פטורין: **בעדי קינוי דגורם הוא** · אף אם העדוך עדיין אתה צריך לעדי סתירה, וכשיבואו עדי סתירה אף הן אין מחייבין אותה להפסידה אלא גורמים הם שמביאין אותה לידי שתיית מים המאררים ושמא מירתת המים תודה שנטמאת ותפסיד כתובתה.

ומחלוקת

ואי ס"ד בב"ד מי מחייב · תימה דלמא קרא כי אתא לשבועה שאין אנו יודעין לך עדות שיש לך ביד פלוני חיטין ושעורין וכוסמין דתנא לקמן (דף לג·) דחייבין על כל אחת ואחת:

שבועה שאין אנו יודעין לך עדות טובא הוי · דס"ד דצריך שתהא כפירה שניה תוך כדי דיבור של כפירה ראשונה ואם תאמר לימא כגון שהתחילו וסיימו בבת אחת אלא שאחד מיהר מעט יותר מחבירו וסיימו שניהם תוך כדי דיבור ויש לומר שאין רגילות כלל להעיד ב' עדים כאחת דתרי קלי לא משתמעי* אי נמי הוה מצי לשנויי הכי אלא שמתרץ האמת:

בתוך כדי דיבור של חבירו · פירוש רק שיתחילו תוך כדי דיבור של חבירו אע"פ שלא יהיו הכפירות תוך כדי דיבור ואם תאמר אמאי שני חייב לימא אני לא עשיתי כלום שכפר הראשון כבר ואילו היה חוזר בו תוך כדי דיבורו גם אני הייתי חוזר בי תוך כדי דיבורי ואומר ר"י דכיון שהעיד זה תוך כדי דיבור של ראשון חשיב כאילו שניהם העידו בבת אחת בצמצום ויכול גם הראשון לחזור ולהודות תכ"ד של עדות שני כמו השני ואין לשני יותר שהות לחזור מלראשון אלא לשניהם שוין ולכך אין השני יכול לתלות כלום בחזרת הראשון:

הכל מודים בעד טומאה · ואין העד יכול לומר בלא עדותי ע"י עדי קינוי וסתירה תשתה ותמות ויפטר בעלה מן הכתובה דהרבה פעמים זכות תולה ונפסדת ע"י העד יותר ממה שנפסדת ע"י עדי סתירה משום דאיכא למימר שמא זכות יתלה לה ולא חשיבי אלא גורמים:

הוה

מ א מיי' פ"י מהל' שבועות הל' ה סמג לאוין רמח:

מא ב מיי' פ"י מהל' שבועות הל' יג:

מב ג מיי' שם פ"ב הל' יז ופ"ב מהל' עדות הל' ג ופ"ח מהל' אבל הל' ח ופ"ו מהל' נחלות הלכה ו ופ"ב מהלכות תמורה הלכה ד סמג עשין לז קז טוש"ע י"ד סי' רלד סעיף לא לב לג וסי' שמ סעיף כד כה וטוש"ע ח"מ סי' פט סעיף א בהגה וסי' רפא סעיף ז:

מג ד מיי' פ"ב מהל' שבועות הל' יז סמג לאוין רמח:

מד ה מיי' שם פ"י הלכה יג:

מה ו מיי' שם הלכה ה:

מו ז מיי' פ"א מהל' טוען הל' א סמג עשין צה טוש"ע ח"מ סי' פז סעיף א:

מז ח מיי' פ"י מהל' שבועות הלכה ז:

מח ט מיי' שם הל' ח:

מט י מיי' שם הלכה ז:

[דיבור זה שייך לעיל לא: אחר דיבור שילח ביד עבדו כו' לגבי דינו]

[לקמן לו:]

לעיל דף לא:

[יבמות יט. כח. בכורות ט. יז. יח.]

[מכות ו. ע"ש]

[שם נזיר כ: כח. ב"ק עג:]

ב"ק דף קה:

כתובות לג. ב"ק עב: קה: פסחים ה: כט: לקמן לג.

[במכות ו. ליתא לכל זה וכן משמע מתוס' ב"ק עג: ד"ה כי ע"ש]

נוטא

מקורות לז:

כפירה = דוקא בב"ד

שבועה = אפילו חוץ לב"ד

רבינו חננאל

תניא כוותיה דשמואל וכן הלכתא אבל בפקדון אע"ג דלא שמע מפי התובע אלא הוא נשבע מעצמו חייב שנאמר וכחש בעמיתו כל דהו: השביע עליהן ה' פעמים חוץ לב"ד ובאו לב"ד והודו פטורין · מנא לן ואמר אביי (שאם) [שנאמר אם] לא יגיד ונשא עונו. אימתי נושא עון בזמן מגיד א) במקום שמתחייב הנתבע ממון ומקשי רב פפא אימא גם השבועה עצמה אם לא תהא בב"ד לא יהו חייבין. ודחי' לא מצית למימר הכי דתניא לאחת לחייבו על כל אחת ואחת והתנן השביע עליהן ה' פעמים בב"ד וכפרו אין חייבין אלא אחת כו' אלא לאו ש"מ שבועה חוץ לב"ד כפירה בב"ד ש"מ: **מתני'** כפרו שניהן כאחד חייבין. פירוש אין חייבין שניהם אלא עד שיכפרו שניהם בבת אחת: והא אי אפשר לצמצם. אמר רב חסדא הא מני ר' יוסי הגלילי דאמר אפשר לצמצם. דתנן בבכורות פרק ב' רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים ויצאו שני ראשים כאחת. ר' יוסי הגלילי אומר שניהן לכהן שנאמר הזכרים לה' וחכ"א אי אפשר לצמצם אלא אחד לו ואחד לכהן. ר' יוחנן אמר אפילו תימא רבנן הכא במאי עסקינן כגון שכפרו בתוך כדי דיבור כדי שאילת שלום תלמיד לרב כל אחד ואחד בתוך כדי דבור של חבירו: **פיסקא** כפרו זה אחר זה הראשון חייב והשני פטור. מתני' דלא כר' אלעזר בר' שמעון דתניא המשביע עד אחד פטור ור' אלעזר בר' שמעון מחייב נימא בהא פליגי תנא קמא סבר עד אחד לשבועה הוא דאתא הלכך פטור. דהא ליתא תביעת ממון. ור' אלעזר בר' שמעון סבר עד אחד לממון הוא דאתא: איני והאמר אביי הכל מודים בעד סוטה שחייב. בעד טומאה דכתיב ועד אין בה כל שיש בה כו'. ואמרינן אלא כולי עלמא עד אחד לשבועה הוא דאתא ובהא פליגי. תנא קמא סבר דבר הגורם לממון לאו כממון דמי ור' אלעזר בר' שמעון סבר כממון דמי: גופא אמר אביי הכל מודים במשביע עד סוטה וכפר בו שחייב בעד טומאה דרחמנא אמר ועד אין בה כל שיש בה. והכל מודים במשביע עדי סוטה וכפרו שפטורין כעדי קינוי דהא גורם דגורם עדי קינוי גורמין לעדי סתירה ועדי סתירה גורמין לממון:

ומחלוקת

א) נ"ל משא עון בזמן שאינו מגיד במקום שאילו מגיד מתחייב הנתבע ממון.